



בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)
B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

17.6.09
ש.מ. 13314

לכבוד
תא"ל אביחי מנדלבליט
הפרקליט הצבאי הראשי
הפרקליטות הצבאית הראשית
הקרית, תל אביב

בדואר ובפקס: 03-5694526

שלום רב,

הנדון: ירי אש חיה על מפגינים לא חמושים בגדה המערבית

שלנו: ש.מ. 13063 מיום 26.2.09 וש.מ. 13294 מיום 8.6.09
שלכם: 190594 יש (38) מיום 15.3.09

תשובתו של רס"ן גורטלר שבסימוכין הגיעה אלי רק בעקבות פנייתי הנוספת אליכם מיום 8.6.09. במכתבו נקבע כי בעקבות מכתבנו מ-26.2.09, "הנחינו לשוב ולחדד בפני הכוחות את כללי הפתיחה באש המחייבים החלים על השימוש ברובה 'רוגר'". עם זאת, לפני כשבועיים נהרג מכדור "טוטו" שירה צלף של משמר הגבול עאקל סרור, תושב נייעלין. בנוסף, ב-13.2.09, נהרג בחברון עז א-דין אל-ג'מל בן ה-14, שהיה חלק מקבוצת נערים שייזו אבנים לכיוון מחסום בית המרקחת בעיר. מתחקיר בצלם שנערך לאחרונה עולה כי הוא נורה בכדור "טוטו".

לשם הבהירות ובמאמר מוסגר, אציין כי זה מספר חודשים הצבא אינו עושה עוד שימוש ברובה מסוג "רוגר", אלא ברובה M4 ("מקוצר") שהמכלול שלו הותאם לירי כדורי "טוטו". החיילים בשטח משתמשים עדיין במונח "רוגר" כשם כללי לירי של כדורי "טוטו".

במכתבו של רס"ן גורטלר נמסר כי "צה"ל אינו רואה ברובה "רוגר" אמצעי לפיזור הפגנות או הפרות סדר וכי אמצעי זה אינו מהווה תחליף לשימוש באמצעים המיועדים לפיזור הפרות סדר (כגון רימוני הלם, כדורי גומי וכיו"ב)". עם זאת, דברים אלה אינם משקפים את המצב השורר בשטח.

ראשית, גישה זו אינה מתבטאת אפילו בהודעות רשמיות של הצבא. לדוגמה, בהודעת דובר צה"ל ב-5.6.09, נמסר כי "כוח שפעל במקום הותקף באבנים על ידי קבוצת פלסטינים, חלקם רעולי פנים. אחד הלוחמים חש בסכנת חיים וירה לעבר רגליהם באמצעות רובה "רוגר", שהוא אמצעי לפיזור הפגנות היורה תחמושת הדומה לתחמושת חיה, אך בעוצמה נמוכה" (ynet, 6.6.09).

שנית, מתצפיות שעורך בצלם במוקדי העימותים בכפר נייעלין עולה בבירור כי כוחות הביטחון עושים שימוש כמעט קבוע בטוטו מאז סוף שנת 2008. לעיתים מזומנות לחיילים אין כלל נשק

המיועד לירי כדורי מתכת מצופים גומי והתחמושת היחידה המצויה ברשותם היא כדורים חיים : טוטו או 5.56. מציאות זו משתקפת במספרי הפצועים בהפגנות בניעלין : מאז החל השימוש בנשק זה נפצעו ממנו לפחות 28 מפגינים.

שלישית, לעיתים קרובות החיילים עושים שימוש בכדורי "טוטו" במקביל לאמצעים אחרים לפיזור הפגנות הנמצאים ברשותם, כמו גז מדמיע ורימוני הלם. תכופות, הצבא מציב צלף על אחד הגגות בכפר או שבין קבוצת חיילים המתעמתת עם מידיי אבנים יש גם צלף החמוש ב"טוטו". התנהגות זו מעידה כי החיילים בשטח ומפקדיהם מתייחסים לכדורי ה"טוטו" כאל עוד אמצעי בארסנל העומד לרשותם לפיזור הפגנות.

רביעית, במכתב נאמר כי הוראות הפתיחה באש לכדורי "טוטו" מקבילות לאלה הנוגעות לירי של אש חיה "רגילה". מכך עולה שירי כזה יהיה מותר כאשר נשקפת סכנת חיים לחיילים או לאחרים. אולם, ניתוח של אירועי ירי כדורי "טוטו" במהלך ההפגנות בניעלין ממחיש שברוב רובם של המקרים בהם נורתה אש כזו, לא זה היה המצב.

כדי להמחיש זאת, מצורף למכתבי זה תקליטור ובו מספר סרטונים המתעדים ירי כדורי "טוטו", או נסיון לירי כזה, בניעלין במצבים בהם לא נשקפה כל סכנה לחיילים או לאחרים :

קטע מס 1, מ-27.3.09 : מתעד עימותים שאירעו בין מספר גדול של שוטרים וחיילים במרכז הכפר עם קבוצה גדולה יחסית של צעירים מהכפר. בסרט נראה צלף עם רובה M4 טעון במחסנית "טוטו", הפועל במקביל לחיילים היורים על מידיי האבנים אמצעים אחרים, בהם רימוני גז. החיילים אינם פועלים כאילו נשקפת להם סכנת חיים.

קטע מס 2, מ-15.05.09 : מתעד צוות של שוטרי מג"ב, ובהם צלף חמוש ברובה M4 טעון במחסנית "טוטו" השוכב אל מול קבוצת מפגינים המשליכים עליהם אבנים. השוטרים היורים אינם מראים כל סימן שהם חשים בסכנת חיים. באותה שעה בה שוכב הצלף וממתין להזדמנות לירות, יורים שוטרים אחרים רימוני גז לעבר המפגינים.

קטע מס 3, מ-22.05.09 : מתעד קבוצת מפגינים רצה ברחוב הראשי של הכפר, ככל הנראה כדי להתרחק מצוות של שוטרים המוצבים ברחוב. צלף יורה לעבר אחד המפגינים מאחור, והוא נפצע ברגלו. גם אם מדובר במידיי אבנים, הרי שירי של אש חיה במפגין מגבו הוא מעשה חמור ביותר, העומד לכאורה בניגוד ברור להוראות הפתיחה באש.

לסיכום, תחקיר השטח של בצלם מעלה כי דרגי השטח תופסים את תחמושת הטוטו כנשק לפיזור הפגנות. כפי שצפה בצלם, הדבר אכן הוביל באורח בלתי נמנע להרחבת השימוש בנשק זה, מה שהביא כבר להרג של לפחות שני בני אדם ולפציעתם של עשרות.

בהתחשב בדברים אלה, בצלם דורש, שוב, כי תינתן הוראה חד משמעית לכוחות הביטחון הפועלים בשטח כי אסור להשתמש בתחמושת חיה כנגד מפגינים לא חמושים, כולל לא בכדורי "טוטו". הוראה זו יש לתת לאלתר, לפני שפלסטינים נוספים ייפגעו מכדורים אלה.

ברצוני להתייחס גם לסיפא במכתבו של רס"ן גורטלר, בה שלל את טענת בצלם כי חיילי צה"ל אינם נדרשים כמעט ליתן את הדין על שימוש בלתי חוקי בנשק. עלי לחלוק על קביעה נחרצת זו.

כידוע לך, בשנים האחרונות הפנה בצלם לטיפול הפרקליטות הצבאית מאות מקרים בהם חיילים ירו בפלסטינים, לכאורה בניגוד לחוק, וכתוצאה מכך הרגו או פצעו אותם. במיעוט קטן של מקרים אלה נפתחה חקירת מצ"ח. המחלוקת בינינו אודות הצורך בפתיחת חקירת מצ"ח בכל מקרה בו נהרג פלסטיני שלא השתתף בלחימה ובדבר אי התאמתו של התחקיר הפנימי לצרכי חקירה וגילוי האמת ידועה, ואין צורך לחזור כאן על הדברים.

ברצוני עם זאת לציין כי גם במקרים בהם נפתחה חקירת מצ"ח, שיעור כתבי האישום המוגשים הוא נמוך ביותר. לעיתים זו תוצאה של ממצאי החקירה. אולם, בעשרות מקרים נובע הדבר מהמתנה ממושכת להחלטת הפרקליטות אם להגיש כתב אישום. חלק מן המקרים ממתניים כבר מאז שנת 2002. קשה לראות כיצד עיכוב כזה מתיישב עם מדיניות של מתן דין וחשבון של אנשי כוחות הביטחון.

ברור כי אין די בחידוד ההוראות למשרתים בשטח ובהבהרתן באופן תיאורטי. אכיפה משמעותית ויעילה של הוראות הפתיחה באש, כולל מיצוי הדין עם אנשי כוחות הביטחון שהפרו אותן, הכרחיים על מנת להבהיר למשרתים בשטח את גבולות השימוש בנשק ועל מנת למנוע פגיעה בחפים מפשע.

בכבוד רב,



ג'סיקה מונטל

מנכ"ל בצלם

עותקים :

היועץ המשפטי לממשלה, עו"ד מני מזוז, משרד המשפטים, ירושלים
המשנה לפרקליט המדינה, עו"ד יהושע למברגר, משרד המשפטים, ירושלים
אלוף גדי שמני, מפקד פיקוד מרכז, באמצעות פקס : 02-5305741
קצינת מדור זכויות אדם, דובר צה"ל, באמצעות פקס : 03-5693971